УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ СВЯТОШИНСЬКОЇ РАЙОННОЇ В МІСТІ КИЄВІ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ СВЯТОШИНСЬКОГО РАЙОНУ МІСТА КИЄВА

Лариса КРЮКОВА

Олена ШТЕФАН

ОСНОВИ ПАНТОМІМИ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ

Початковий і основний рівні 2 роки навчання

КИЇВ – 2023

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 04.09.2023 (протокол № 3)

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0072-2023.

Автори:

Крюкова Лариса Микитівна, керівник гуртка пантоміми «ФРІСТАЙЛ» Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва.

Штефан Олена Вікторівна, методист Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва.

Рецензент:

Садовенко Світлана Миколаївна, доктор культурології, кандидат педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Пантоміма — це вид сценічного мистецтва, де головним засобом виразності є рухома сценічна дія актора (міміка, жестикуляція, пересування у просторі, взаємодія з партнером та оточенням тощо), емоційно та свідомо насичена, яка виявляє ставлення виконавця до навколишнього світу.

Сьогодні пантоміма знаходить своє застосування не лише на сцені, але і в повсякденному житті. Для дітей це особливо корисно, оскільки сприяє розвитку творчої уяви, навчає умінню використовувати набуті знання у реальному житті, і допомагає розвивати навички управління жестами, рухом і мімікою, коректно висловлювати свої емоції і почуття.

В основу покладена програма пантоміми (автор Крюкова Л.М.), рекомендована Міністерством освіти і науки України (лист МОіН України від 11,11,2015 №1/11-16380).

Метою даної програми є створення умов для творчої самореалізації дітей засобами пантоміми.

Завдання навчальної програми полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає формування системи знань та уявлень про сутність та жанрові різновиди мистецтва пантоміми, історію виникнення та становлення, особливості художньо-образної мови, видатних особистостей, знамениті твори мистецтва пантоміми;

практичної, яка передбачає набуття умінь та навичок специфічної техніки пантоміми, формування і розвиток виразної пластичності, мімічної виразності, акторської майстерності, музично-ритмічних, фізичних здібностей, уваги, пам’яті, волі;

творчої, яка передбачає формування, розширення і збагачення художньо-естетичного та емоційно-естетичний досвіду дітей; опанування художніми вміннями та навичками в практичній діяльності; розвиток уяви, фантазії, уваги, спостережливості, художньо-образного мислення;

соціальної, яка передбачає формування навичок самостійної та колективної роботи, самоконтролю та взаємоконтролю, почуття відповідальності, працьовитості, вміння працювати в колективі.

Програма передбачає навчання вихованців у групах початкового і основного рівнів протягом 2 років. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (один рік) – 144 години (4 години/тиждень), (діти 6-10 років);

основний рівень (один рік) – 216 годин (6 годин/тиждень), (діти 9-16 років).

Перші заняття кожного навчального року є організаційними. На них розглядаються питання дотримання санітарно-гігієнічних норм, виконання вимог правил безпеки, попередження дитячого травматизму, дотримання вимог щодо зовнішнього вигляду, правил поведінки у приміщенні, на вулиці та у громадських місцях.

При проведенні занять кожного з рівнів навчання перед вивченням нового матеріалу вихованці ознайомлюються з його термінологією, методикою виконання та основними помилками, які можуть бути допущені у ході їх засвоєння.

Основними формами навчально-виховної діяльності є колективні, групові та індивідуальні заняття відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в закладах позашкільної освіти(навчально-тренувальні заняття, репетиції, майстер-класи, творчі зустрічі із студентами, викладачами та акторами, концертні виступи, перегляд театральних вистав та концертів тощо).

Впровадження запропонованої програми спирається на такі основні принципи: наступність, доступність, синтез, наочність, міцність засвоєння знань, індивідуальний підхід, поступовий розвиток природних даних гуртківців, чітка послідовність в оволодінні лексикою і технічними прийомами, систематичність і регулярність занять, цілеспрямованість освітнього процесу.

Залежно від рівня навчання програми передбачається варіативність форм, принципів та методів навчання.

Перевірка та оцінювання знань, умінь та навичок здійснюється під час поточного та підсумкового контролю у формі проведення концертних виступів, відкритих та підсумкових занять.

Пантоміма – мистецтво сценічне, за формою настільки специфічне, що диктує свої умови навчання. Сучасна пантоміма постійно розвивається, збагачується новими напрямами. Методика навчання цьому мистецтвузнаходиться в процесі становлення і вимагає постійного вдосконалення. Тому, теми та розподіл годин навчально-тематичного плану програми вказано орієнтовно. За необхідності, в установленому порядку, керівник гуртка може внести зміни до кількості годин, у межах кожної змістової теми. Враховуючи інтереси вихованців, їх кількість у групі, стан матеріально-технічного забезпечення, керівник гуртка може змінювати кількість теоретичних і практичних занять (залежно від того, як швидко та якісно вихованці набувають практичних навичок).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Початковий рівень

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
	Вступ	0,5	1,5	2
1	Історія розвитку пантоміми	4	4	8
2	Загально-фізичні вправи	4	32	36
3	Пластика руху та техніка	4	30	34

	пантоміми			
4	Етюди	2	18	20
5	Світ уявних перешкод	2	20	22
6	Класичні вправи	2	8	10
7	Постановчо-репетиційна робота	2	8	10
	Підсумок	–	2	2
	Разом:	**20,5**	**123,5**	**144**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Правила безпеки життєдіяльності. Техніка безпеки в танцювальному класі.

Практична частина. Фізична розминка.

1. Історія розвитку пантоміми (8 год)

Теоретична частина. Пантоміма, жанрові різновиди. Традиції мімічних вистав Стародавньої Греції та античного Риму. Сюжетні ритуальні танці. Середньовічні містерії. Пантоміми ярмаркових видовищ та скоморошних вистав.

Практична частина. Елементи пантоміми.

2. Загальна фізична підготовка (36 год)

Теоретична частина. Правила виконання фізичних вправ, елементів гімнастики, акробатики (біг, стрибки, перекиди, «колесо», «місток», «берізка»).

Практична частина. Виконання загальнорозвиваючих вправ (біг, стрибки, перекиди); гімнастичні та акробатичні вправи («колесо», «місток», «берізка»).

Вправи на розтягнення м’язів.

3. Пластика руху та техніка пантоміми (34 год)

Теоретична частина. Пластика, міміка, жест. Пантомімічний діалог. Розслаблення і напруження.

Практична частина. Вправи на розвиток пластичної і мімічної виразності. Розслаблення та напруження окремих груп м’язів. Усвідомлені рухи при контролі раціональної напруги та розслаблення м'язів.

Вправи на виконання елементарних дій та процесів (стояти-ходити, лежати-повзати, брати-давати, кидати-ловити, тягнути-штовхати, стрибати-сидіти тощо).

Вправи на розвиток мімічної і пластичної виразності, дії в умовах вимушеного мовчання, вправи з уявним партнером, пантомімічний діалог. Жест як дія (сила, ціль і напрямок жесту).

4. Етюди (20 год)

Теоретична частина. Етюд - основа пластичного рішення образу. Імпровізація.

Практична частина. Виконання етюдів, імпровізованих дій на запропоновані обставини, на спілкування з реальним та уявним партнером.

5. Світ уявних перешкод (22 год)

Теоретична частина. Техніки «нерухома крапка», «нерухомий інтервал», «нерухома площина». Техніка зображення уявних предметів (форма, об'єм, вага).

Практична частина. «Малювання» окремими частинами тіла уявних геометричних фігур у просторі, передача форми та об’єму. Зображення уявних предметів.

6. Класичні вправи (10 год)

Теоретична частина. Стильові вправи, їх основні властивості.

Практична частина. Підготовчі вправи для засвоєння навичок виконання

стильових вправ. Виконання стильових вправ «крок на місці», «підйом по сходах», «перетягування канату».

7. Постановчо-репетиційна робота (10 год)

Теоретична частина. Видатні майстри мистецтва пантоміми. Перегляд наочних відеоматеріалів (записів вистав, конкурсів, концертних номерів). Лібрето до казки «Рукавичка».

Практична частина. Майстер-класи з педагогами та студентами Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв.

Творчі зустрічі з мім-акторами. Постановка та вивчення номерів із казки «Рукавичка».

Підсумок (2 год)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- правила безпеки в танцювальному класі;
- поняття пантоміми, історію розвитку та жанрові різновиди;
- поняття пластики, міміки, жесту, пантомімічного діалогу;
- поняття «нерухома крапка», «нерухомий інтервал», «нерухома площина»;
- поняття мім-етюду, стильових вправ;
- зміст казки «Рукавичка»;
- видатних майстрів мистецтва пантоміми.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- виконувати правила техніки безпеки на заняттях та під час виступів;
- виконувати загальнорозвиваючі вправи (біг, стрибки, кувирки), гімнастичні і акробатичні вправи («колесо», «місток», «берізка»);
- розслабляти і напружувати окремі групи м’язів;

- імпровізувати під час виконання етюдів;
- застосовувати техніку «нерухомої крапки», «нерухомого інтервалу», «нерухомої площини» під час виконання етюдів;
- виконувати стильові вправи «крок на місці», «підйом по сходах», «перетягування канату».

Вихованці мають сформувати компетентності:

− дотримання правил безпеки на заняттях та під час участі у масових заходах;

− виконання етюдів на запропоновані обставини;

− імпровізації.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Основний рівень

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
	Вступ	1	2	3
1	Історія розвитку пантоміми	2	16	18
2	Загально-фізичні вправи	2	16	18
3	Пластика руху та техніка пантоміми	4	34	38
4	Етюди	2	18	20
5	Стильові вправи	4	10	14
6	Світ уявних перешкод	4	38	42
7	Алегорична пантоміма	4	28	32
8	Постановчо-репетиційна робота	4	24	28

	Підсумок	–	3	3
	Разом:	**27**	**189**	**216**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Правила безпеки життєдіяльності. Техніка безпеки в танцювальному класі.

Практична частина. Фізична розминка.

1. Історія розвитку пантоміми (18 год)

Теоретична частина. Дж. Гримальді, Ж. Б. Дебюро, Ч. Чаплін. Агітаційний театр та «Синя блуза». Мім - актор театру пантоміми. Етьєн Декру, засновник європейської техніки пантоміми та його учні Жан Луї Барроі Марсель Марсо.

Практична частина. Фізична розминка.

2. Загально-фізичні вправи (18 год)

Теоретична частина. Акробатичні та гімнастичні вправи - правила виконання.

Практична частина. Вправи на гнучкість, витривалість, пластичність, зміцнення м’язів поясу нижніх кінцівок. Виконання вправ у різному темпі, з уповільненням та прискоренням, зі зміною напряму (швидко-повільно, безперервно-перервано, різко плавно, вгору-вниз та ін.).

3. Пластика руху та техніка пантоміми (38 год)

Теоретична частина. Виразний рух - носій дії в пантомімі. Техніка розслаблення та напруження окремих м’язів та груп м’язів. Техніка дихання та

рівноваги. «Біомеханіка» руху: «імпульс» (місце початку руху та сила енергії), «хвиля» (напрям руху енергії).

Пантомімічна гімнастика - нахили «акі», транстації, локомоції, маніпуляції.

Практична частина. Комплекс вправ на оволодіння і удосконалення техніки розслаблення та напруження окремих м'язів та груп м'язів, відпрацювання до автоматизму дій.

Комплекс вправ на розвиток складної координації рухів всього тіла на основі повного володіння окремими м'язами; вправи на координацію дихання та рівноваги.

Виконання вправ: «імпульс», «хвиля».

Пантомімічна гімнастика: нахили «акі», транстації, локомоції, маніпуляції.

Спеціальні вправи на розвиток пластичності рухів (обертання, відстаючі та випереджувальні рухи).

4. Етюди (20 год)

Теоретична частина. Мім-етюд. Імпровізація і етюд. Суб'єкт і об'єкт. Стилізація об'єкту.

Практична частина. Виконання етюду на запропоновані обставини. Вправи на розвиток музично-слухового сприймання. Вправи на взаємодію суб'єкта і об'єкта.

5. Стильові вправи (14 год)

Теоретична частина. Стильові вправи. Стилізація фізичних дій та процесів.

Практична частина. Виконання класичних стильових вправ у залежності від поставленої мети.

Виконання різноманітних стильових кроків та переміщень; їзда, опора, тяга (вперед-назад, догори-вниз, праворуч-ліворуч).

Стильові вправи на вирішення заданої теми.

6. Світ уявних перешкод (42 год)

Теоретична частина. Основи виконання технік - «умовні сили взаємодії», «пам'ять фізичних дій» та «внутрішній монолог».

Практична частина. Відбір і обробка рухів, стилізація жестів. Вправи на взаємодію уявних сил міма і перешкод (дія та протидія, етапи переборювання перешкод).

7. Алегорична пантоміма (32 год)

Теоретична частина. Алегорія, алегорична пантоміма, алегорична мініатюра. Пластичне рішення образу в алегорії. Уявне середовище, ілюзія часу і простору в алегоричній пантомімі. Алегоричний персонаж та алегорична ситуація.

Практична частина. Інсценізація алегоричної замальовки (за вибором дітей). Створення ілюзії часу і простору в алегоричній пантомімі. Робота над створенням алегоричного персонажу та алегоричної ситуації.

8. Постановчо-репетиційна робота (28 год)

Теоретична частина. Пантомімічна композиція «Пори року». Лібрето.

Практична частина. Розподіл ролей, робота над малюнком руху персонажу композиції. Зведена репетиція композиції цілком.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- правила техніки безпеки в танцювальному класі;
- історію розвитку пантоміми;
- техніку розслаблення та напруження окремих м'язів та груп м'язів, дихання та рівноваги, «імпульс», «хвиля», «акі», транстації,

локомоції, маніпуляції;

- поняття мім-етюд, імпровізація, суб’єкт і об'єкт;
- правила виконання стилізацій та стильових вправ;
- техніки «умовні сили взаємодії», «пам’ять фізичних дій» та «внутрішній монолог»;
- поняття алегорія, алегорична пантоміма, мініатюра, персонаж та ситуація;
- поняття імпровізації, композиції.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- виконувати правила техніки безпеки на заняттях та під час виступів;
- виконувати елементарні акробатичні та гімнастичні вправи;
- імпровізувати на запропонований музичний матеріал;
- виконувати фізичні вправи у різному темпі, з уповільненням та прискоренням, зі зміною темпу та напряму;
- вміти і застосовувати навички роботи з уявними предметами в уявному середовищі (запропоновані обставини);
- вміти виконувати комплекс стильових вправ.

Вихованці мають сформувати компетентності:

- виконання етюдів на запропоновані обставини;
- імпровізації;
- роботи над малюнком руху персонажу композиції;
- публічного самовираження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бесіди про танець. Методична розробка на допомогу керівникам хореографічних колективів шкіл та позашкільних установ. / К.: ІЗМН, 1996.
2. Програма художньо-комплексних занять у групах дітей дошкільного віку для шкіл мистецтв і позашкільних закладів. Укл. Тараканова А.П., Жуковська В.Ф./ К.: ІСДО, 1995.
3. Освітньо-професійна програма «Циркові жанри: пантоміма, ілюзія, клоунада та маніпуляція»: електронний ресурс. - Режим доступу. - https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/pantomima-klounada-ilyuziya-ta-manipulyacziya.pdf
4. Сварник Б. Поезія фізичного вираження Е. Декру в контексті формування сучасного мистецтва пантоміми. Культура і сучасність: альм. –Київ. 2021.
5. Сценічний рух — основа органічної поведінки: електронний ресурс. - Режим доступу. - http://bo0k.net/index.php?bid=22517&chapter=1&p=achapter
6. Ужвенко Н.Я Скрябина Н.С. / Пантоміма у питаннях та відповідях./ Київ, 2013.